

200 Kuruş

İ Ç İ N D E K İ L E R

- S. 1 Dış Ticaret, Devalüasyon ve Ötesi
- S. 5 Koç - Sabancı Centilmen Anlaşması
- S. 7 Kapitalist Ekonomilerde Son Durum
- S. 8 Yorumsuz Seçmeler
- S. 10 Sağlık Hizmetleri Nedir, Ne Değildir.
- S. 14 Toprak Reformu Üzerine
- S. 22 Bir Örnek : Ülkemizde Ampul Üretimi ve Tekelci Sermaye
- S. 24 TİB 3. Çalışma Dönemi

TİB adına sahibi :
GÜREL TÜZÜN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
NAMIK ÖZCAN

Yönetim Yeri :
Karanfil Sok. 14/10
Kızılay/ANKARA

Basıldığı Yer :
Aşlımlar Matbaası
Ankara 1976

DIŞ TİCARET, DEVALÜASYON VE ÖTESİ

1975, Türkiye ekonomisinin dış ticaret alanında önemli sorunlarla karşılaştığı bir yıl oldu. Bir yanda ihracat 1974'e oranla % 9 noksanlıkla 1,4 milyar dolar düzeyinde kaldı. Öte yanda, ithalat 1974'e göre % 25'lik bir artışla, 4,7 milyar dolara yükseldi. Böylece, 1975'in dış ticaret açığı 1974'dekine oranla % 50 artarak, 3,3 milyar dolar düzeyinde gerçekleşti. Bunlardan önceki yıllarda durumu kurtaran öge olarak ortaya çıkan işçi dövizleri ise 1974'e göre % 18 noksan olarak 1,3 milyar dolar düzeyinde kaldı. Ortaya çıkan aşığın kapatılmasında MC hükümeti bir yanda küçük «kur ayarlamaları»na, öte yanda da, dövize çevrilebilir mevduat (DÇM) hesaplarına umut bağladı. Bir de, uygulama alanı gittikçe genişleyen ve son sıralarda yoğun tartışmalara neden olan «ihracatta vergi iadesi» yöntemini eklemek gerek. Bu tür önlemlerin, Türkiye'nin geri ve dışa bağımlı kapitalizminin yapısal özelliklerinden kaynaklanan dış ticaret sorununu çözemeyeceği açık. Aslında, yapılan, sorunları ertelemekten başka birşey değil. Ancak, bu tür geçici yöntemler sorunu daha da büyük ölçekte ortaya çıkmasını önlemiyor. 1976'nın ilk iki ayındaki gelişmeler bu kanıyı doğrular nitelikte.

Bültendeki yazılar kaynak gösterilmek ve içeriği değiştirilmemek şartıyla yayınlanabilir. İlgili sayılardan gönderilmesi rica olunur.

İlk bakışta, 1976'nın ilk iki ayında dış ticaret alanındaki gelişmelerin olumlu olduğu göze çarpıyor. Bir yanda, 1975'in aynı dönemine oranla, ihracatta önemli bir sıçrama, öte yanda, ithalatın artış hızında büyük bir yavaşlama görülüyor. Bu nedenle de 1976'nın ilk iki ayındaki dış ticaret açığı 1975'in aynı dönemine oranla yüzde 54 daha az. Ancak, rakamların ardındaki gerçeklere inildiğinde durumun hiç de iç açıcı olmadığı ortaya çıkıyor. Bunun nedenleri şöyle açıklanabilir :

(1) İhracattaki artış, temelde, dış piyasalardaki olumlu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıktı. Bu gelişmelerin uzun süreli olacağı sanılmıyor. Kaldı ki, 1976'nın ilk iki ayına ait fiyat verileri, bu yıl da fiyat artışlarının % 20'nin üzerinde olacağını gösteriyor. Bu düzeydeki bir artış ise Türkiye'nin ihraç olanaklarını büyük ölçüde kısıtlayacak. Onun içindir ki 1976'da ihracattaki artışın, ilk iki aydaki düzeyini sürdürmesi oasılığı çok zayıf.

(2) İthalat artışının yavaşlaması ise, büyük ölçüde, yıl başından beri sürdürülen ithalat transferleri kısıtlamasının bir sonucu. Son sıralarda sermaye çevrelerinin en çok yakındıkları konulardan biri de bu transferlerin geciktirilmesi. Bir yanda, Erbakan'ın İstanbul'da işadamlarıyla yaptığı toplantıda bu yakınmalar dile getirilirken, öte yanda, Ege bölgesi Sanayii Odası Başkanı «Çok sayıda sanayicinin, iki ayı aşan transfer gecikmelerinden haklı olarak yakınmaya başladıklarını» (Politika, 24 Mart 1976) öne sürüyor.

Bu yakınmaların temelinde Türkiye sanayiinin gerek girdiler ve gerek yatırım malları yönünden dışa bağımlı olması gerçeği

yatıyor. Bu nedenle, ithalat artısındaki yavaşlama yanıltıcı Hükümet sanayicilerin isteklerini yerine getirebildiği ve transferler serbest bırakıldığı ölçüde ithalat artış hızı yükselecek, Ancak, hükümetin bu istekler doğrultusunda hareket etme serbestisi, işçi dövizleri ve DÇM hesaplarına ilişkin gelişmelerle sınırlı.

(3) 1976'nın ilk iki ayındaki işçi döviz girişleri 133 milyon dolara ulaştı. Bu geçen yılın aynı dönemine oranla % 43 daha az. Türk parasının önemli oranlarda devalüe edileceği konusundaki beklentiler ve Alman Markının serbest piyaşadaki TL değerinin resmi kura oranla daha yüksek olması, bu azalışın en önemli nedenleri. Bundan dolayı da Türk parası devalüe edilmeden ya da işçi dövizlerine farklı bir kur uygulamasına geçilmeden, işçi dövizleri girişinde önemli artışlar beklememek gerek. Oysa, MC hükümeti umudunu kısmen de olsa bu dövizlere bağlamış durumda, MİT'in bile işçi dövizlerinin yurda getirilmesi işine karıştirılması bu önemin bir göstergesi.

(4) 1975 sonunda 986 milyon dolar olan DÇM, 1976 Martının ilk haftası sonunda, 1,2 milyar dolara yükseldi. DÇM, 1975'deki döviz darboğazının, en azından geçici olarak, geçilmesini sağladı. Böylece MC hükümeti zaman kazanmış oldu. (DÇM hesapları konusunda bakınız: «1975 Sonbaharında Türkiye Dış Ticareti,» TİB Aylık Bülteni, Aralık 1975, No: 18, s. 13-4.) Ancak, bu kısa vadeli, yüksek faizli kredilerin 1976 içinde önemli bir artış göstermeleri beklenmiyor. Bunun ana nedeni Avrupa para piyasalarının yapısal özellikleri. Bu piyasalar, büyük ölçüde, dev Amerikan bankalarının kontrol ediliyor. Türkiye ve benzeri geri

kapitalist ülkelerin 1975 içinde bu piyasalarda önemli ölçüde borç almalarına karşılık ödemeler dengesi sorunlarının giderek büyümesi, bu bankaları kaygılandırıyor. Çünkü borçların ödenmesi tehlikeye düşüyor. Bu nedenle ve eski borçların ödenmesini de güvence altına almak amacıyla, sözkonusu ülkelerin Merkez Bankaları ile doğrudan ilişkiler içine girmeyi yeğlemeye başladılar. Son zamanlarda Merkez Bankası'nda Avrupalı para komisyoncuları ile yapılan görüşmelerin altında bu olgu yatıyor. Böylece, bir yanda ithal gereksinmelerinin, öte yanda 1976 içinde yapılması gereken DÇM ana para ödemelerinin karşılanması amaçlanıyor. Ancak, 1976 yılında bu alandaki girişimlerin başarısız kalması, özellikle DÇM yoluyla yürütülen dış borçlanmanın 1975 deki kadar önemli bir kaynak olamayacağını gösteriyor.

Kaldı ki, döviz darboğazının dış borçlanma yoluyla aşılama-ya-çağı, bu tür çözümlerin geçici bir nitelik taşıdığı ve Türkiye'ye ağır maliyetler yüklediği ortada. Örneğin, 1976 Martında yapılan % 3,3'lük devalüasyon, DÇM hesabı yoluyla gelen dövizlere kur garantisi tanındığı için, Merkez Bankası'nı 600 milyon TL, zara-ra soktu. Son bir yıl içinde yapılan «kur ayarlamaları»nın Merkez Bankası'na maliyetinin ise 1,3 milyar TL, düzeyinde olduğu tahmin ediliyor. Bu, dış borçlanmanın ekonomiye yüklediği maliyetin bir yanı. Öte yanda, DÇM hesapları yoluyla dışardan borç alma Türkiye'nin giderek artan bir dış borç yükü altına girmesini zorunlu kılıyor. Artık sermaye çevreleri de bu gerçeği kabullendi. Örneğin, Konya Sanayi Odası'nın yayınladığı bir raporda, «ancak, DÇM hesaplarındaki hızlı gelişmenin ilerde Türk ekonomisine yeni

ve ağır külfetler yükleyeceği de dikkatlerden kaçmamaktadır.» deniyor **Politika**, 24 Mart 1976). İstanbul Sanayi Odası Dergisi'nin 15 Mart 1976 tarihli 121'nci sayısında yayınlanan bir yazıda ise «DÇM adlı kambur»dan söz edildikten sonra şunlar söyleniyor: «Bu kısa vadeli dış borçların ilk ödemelerine Haziran ayından itibaren başlanacaktır. Bu nedenledir ki, kredi müesseseleri borç vermekte çekimser ve ihtiyatlı davranmakta, Türkiye'nin eski borçlarını ödeme konusunda göstereceği ilgi ve sözüne sadakatini sınamak istemektedir.» (§ 25, 27)

Bu son yazıda hükümetin 1976 içinde uygulamakta olduğu politika ise şöyle eleştiriliyor: «İlgili makamlar zorunlu haller dışında ithalat için tahsis vermemek ya da döviz transferlerini yavaşlatmak suretiyle döviz biriktirme yolunu tercih etmektedirler. Diğer bir deyimle masraf yapmıyarak para biriktirme politikasıyla Haziran ayındaki DÇM ödemeleri için döviz rezervlerini güçlü tutmayı uygun gören yetkililerin amaçları bellidir. Ne var ki, belki kısa vadede problemi halledecek bu politikanın, döviz darboğazı sıkıntısı çeken ekonomimize aldıracağı nefes çok kısa süreli olacaktır.» (a.g., s, 27)

Bütün bunlar gösteriyor ki, «döviz darboğazı» 1976'da da önemini koruyacak. Bu durumdan en fazla yakınanların başında sanayiciler geliyor. Çünkü, döviz darlığında dolaysız olarak en fazla etkilenenler onlar. İthalat transferlerinin kısıtlanması, geciktirilmesi sanayi üretimini de yavaşlatıyor, giderek durmasına yol açıyor. Bu, ihraç edilen sanayi ürünlerinin önemli bir bölümünün ithal malı girdileri içermesi nedeniyle ihracatı da yavaşlatıyor. Bu

nedenledir ki sanayiciler ithalatın kısıtlanmasına karşı çıkıyorlar. Ancak, sanayiciler devalüasyona da karşılar; Örneğin, Sakıp Sabancı Mart içinde yaptığı bir açıklamada şöyle diyor: «Dış ekonomik ilişkilerde lakırdısı edilen devalüasyona, köklü ve temelli yapılacak bir şekilde ihtiyaç olmadığı kanısındayım. Merkez Bankası para ayarlamalarını günü gününe hassasiyetle yapmaktadır. Neyimizi satacağız ki büyük bir kaynağa kavuşacağız ki devalüasyona müracaat edelim.» (Vatan, 14 Mart 1976) Sermaye çevreleri büyük ölçüde bu görüşü paylaşıyor. Çünkü devalüasyonun ihracatı arttırmakta etkili olmayacağını, buna karşılık ithal malı girdilerin fiyatlarını yükselteceğini biliyorlar, Bu ise, ithal malı girdi ve yatırım mallarına dayalı Türkiye sanayisini olumsuz olarak etkileyecek, Devalüasyonun getireceği fiyat artışları sanayicileri kaygılandıran ikinci nokta. Bunun işçi sınıfının ve diğer demokratik kuruluşların ekonomik ve demokratik mücadelesini hızlandıracağına farkındalar, Bundan önceki devalüasyonların neden olduğu sosyal çalkantılar ve her büyük devalüasyonun ardından Türkiye'nin siyasal hayatında önemli değişiklikler olduğu gerçeği, sermaye sınıfının kaygılarının bir diğer nedeni. Bunların sonucu olarak da, büyük oranlı devalüasyonlar yerine «küçük kur ayarlamaları»nı, diğer bir deyimle «mini devalüasyonları» yeğ tutuyorlar. Ancak bu tür küçük ayarlamalar sonucu Türk parasının değerinin son bir yıl içinde % 12 oranında düşürüldüğünü unutmamak gerek. Bir de Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi, emperyalist güçlerin denetimi altındaki kurumların devalüasyon konusundaki baskıları sözkonusu. Bu yıl içinde en az % 20 dolayında bir devalüasyonun beklenmesinin ana

nedeni bu tür baskılar, Türkiye'nin bu tür baskılara uzun süre karşı koyamayacağı ortada.

Sermayenin Türkiye'nin ödemeler dengesi sorunlarını çözmek için yaptığı öneriler, ihracatın artırılması üzerinde toplanıyor. Bunun için de Türkiye sanayinin dışa karşı daha etkili bir biçimde korunması, teşvik önlemleri uygulamasının genişletilmesi, taban fiyatlarının düşük düzeyde tutulması ve en önemlisi ücret artışlarının önlenmesi, sınırlanması isteniyor. AET ile ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesini de bunlara eklemek gerek. Aslında, oynanmak istenen oyun açık, Döviz güçlükleri ve fiyat artışları bahane edilerek işçi sınıfının uzun mücadele sonucu elde ettiği haklar sınırlanmak, geri alınmak isteniyor. Teşvik uygulaması aracılığıyla özel kesime aktarılan kamu fonlarının arttırılması amaçlanıyor. Böylece, sermaye sınıfı dışa bağımlı ve geri Türkiye kapitalizminin yarattığı sorunları çözenin maliyetini emekçi kitlelere yüklemek istiyor. Ülke çapındaki faşizan uygulamaları bu açıdan değerlendirmek gerek. Çünkü, bunlar, kimi sermaye kesimlerinin Türkiye kapitalizminin içinde bulunduğu bunalımın çözümü için açık faşizmi amaçladığını, istediğini ortaya koyuyor.

Son olarak sermaye sınıfının içindeki bir çıkar ayrılığına değinmekte yarar var. Sanayiciler, döviz darboğazının aşılması için ihracatın arttırılması gerektiğini ileri sürerken, ticaret sermayesi kambiyo işlemlerinde katlı kur uygulamasından yana olduğunu ortaya koydu. (Bu görüşün bir örneği için bakınız, «Devalüasyon Yapılmamalı.» Cumhuriyet, 1 Mart 1976). Ticaret sermayesinin bu isteğinin altında yatan neden, farklı döviz gelir ve gider kalemlerine farklı kur uygulanması anlamına gelen katlı kur sisteminin

ve bunun gerektireceği Kontrollenin neden olacağı sermaye birikimi ve tekeli gelişmelerde olmakta. Türkiye'nin 1950-60 arasındaki deneyimi bu yargıyı doğruluyor. (Bu konuda bakınız A. Aker, 12 Mart Döneminde Dışa Bağımlı Tekelleşme, 1975.) Sanayi ve ticaret kesimlerinin farklı görüşleri, bunalım dönemlerinde sermayenin iç çelişkilerinin güçlendiğini bir kez daha kanıtıyor. Ancak, farklı sermaye kesimlerinin 1970'ler Türkiye'sinde ulaştığı güçlülük düzeyi bu çatışmadan sanayi sermayesinin üstün çıkacağını gösteriyor.

Koç - Sabancı Centilmen Anlaşması

(1 Mart 1976)

5 Mart 1976 tarihli gazetelerde Koç Holding ve Sabancı Holding arasında özellikle lastik sanayi konusunda ortaya çıkan ve basına verilen demeçlerle sürdürülen çatışmanın bir centilmen anlaşmasına bağlandığı yer almıştır. 1 Mart pazartesi günü Vehbi Koç ve Rahmi Koç, Sakıp Sabancı'yı evinde ziyaret etmişler ve birlikte yedikleri öğle yemeğinde aralarındaki çekişmenin kamuoyuna yansıtılmadan ikili görüşmeler yoluyla birsonuca vardırılması konusunda bir centilmen anlaşması yapmışlardır.

Lastik konusundaki çatışma ilk kez Koç'un en büyük yerli ortaklarından biri olduğu Uniroyal Endüstri TAŞ'ne genişleme (tevsil) izni verilmesiyle ortaya çıkmıştır. Sakıp Sabancı yaptığı basın toplantısında yabancı sermaye ile kurulmuş şirketlerin genişleme yatırımlarına karşı çıkmış, yerli üretime karşı yabancı sermayeye izin verilmemesi gerektiğini belirtmişti. Rahmi Koç ise daha sonra yaptığı basın toplantısında Sabancı'yı yanıtlamış, Türkiye özel kesiminde yabancı sermaye konusunda ÖZDE pek farklı bir yaklaşım söz konusu olmadığından — ve olamayacağından — «gayri - milli» tartışmasına son verilmesi gerektiğini söylemiştir. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Lastik Kavgası, TİB Aylık Bülteni, Mart 1976).

Mart başında yapılan Koç - Sabancı centilmen anlaşmasının boyutları lastik kavgasını aşmaktadır ve ekonomik yaşamın bir çok kesitine yansımaktadır. Ayrıca lastik sanayi konusunda bir anlaşmanın yapılması olanak dahilindedir. «Uzun vadeli talep projeksiyonlarına göre, Türkiye'nin lastik ihtiyacı 1978 yılında 5 milyon adede, 1979 yılında 6 milyon adede ve 1980 yılında da 7 milyon adede yükselecektir.» (Ayrıntılı Haber / 13 Şubat 1976). Oysa Uniroyal (yerli ortaklar: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Vehbi Koç), Good - Year (yerli ortaklar : OYAK, TATKO, Garanti Bankası, Rifat Yalman ve Tayyar Çullu) ve Pirelli (yerli ortaklar : İş Bankası, Vehbi Koç ve Eli Burla) tesislerinin genişleme projelerinin gerçekleşmesi ve Lassa'nın (Sabancı Holding) da kurulması halinde dahi, «ileriki yıllarda ortaya çıkacak bu talebin tam olarak karşılanması mümkün değildir. Uniroyal yılda 1.250.000 adet lastik üretimi için izin aldığına ve bu konudaki yatırımını bu yılın ilk yarısında tamamlayacağına göre, Good - Year ve Pirelli'nin 1.250.000 adet/yıl lastik üretimine izin verilmesi ve Lassa'nın 1977 Mart'ında faaliyete geçmesi halinde dahi, Türkiye'nin 1979 yılı lastik talebi ancak karşılanabilecektir : Şöyle ki,

UNİROYAL	1.250.000 adet/yıl
GOOD - YEAR	1.250.000 adet/yıl
PİRELLİ	1.250.000 adet/yıl
LASSA	1.250.000 adet/yıl
TOPLAM	1,000,000 adet/yıl

olsa dahi 1978 yılında talep bu düzeyde olacağına göre, en azından stok için Türkiye yine 1978 yılında da lastik ithal etmek zorunda kalacaktır.» Ayrıntılı Haber/13 Şubat 1976), Türkiye'deki bu hızlı talep artışını gözardı etmeyen Uniroyal 3.000.000 adet/yıla yükselmek için yeni bir genişleme projesi hazırlayarak hükümete vermiştir. Bu projenin kabul edildiğini Rahmi Koç 4 Şubat 1976 da düzenlediği basın toplantısında açıklamıştır. Görüldüğü gibi lastik pazarı herkese yetecek kadar geniştir. Zaten kavga lastik pazarını tümüyle ele geçirme kavgası değildir. **Kavga, lastik sanayiini denetleyebilecek boyutlara ulaşma kavgasıdır.** Çünkü «savaş sanayii kurma girişimleri lastik ve türevleri sanayiinin önemini daha da artırmaktadır ilk elde uçak lastiği gündeme alınmıştır). Ve lastik sanayiini denetlemek bir takım diğer sanayi alanlarını da denetlemek olanağını verecektir.» (Lastik Kavgası, TİB Aylık Bülteni, Mart 1976).

Ayrıca Sabaancı Holding ile Koç Holding arasında bankacılık, yabancı tekellerin temsilciliği, otomotiv sanayii konularında da anlaşmazlık vardır. Örneğin Sabancı Holding geçtiğimiz aylarda Koç Holding'in yönetiminde söz sahibi olduğu Yapı ve Kredi Bankası'nda etkin olacak derecede hisse sahibi olmuştur. Ayrıca, Sabancı Holding otomotiv ve özellikle traktör sanayii alanına girmek istemekte. Koç Holding ise bu alana başkasını sokmak iste-

memektedir. Bu iki tekeli sermaye gurubu arasındaki çıkar çatışması ekonomik yaşamın hemen hemen tüm kesitlerinde sürmektedir.

Koç - Sabancı barışında bu çatışmanın basına yansıtılmaması ve ikili görüşmeler yoluyla bir çözüme varılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Koç - Sabancı görüşmesinde taraflar birbirleri hakkında bildikleri şeyleri basına yansıtmanın iki taraf içinde zararlı olacağı ve bazı konuların özel sektöre karşı tepki doğuracağı üzerinde görüş birliğine varmışlardır. (Politika/5 Mart 1976) . Tekelci sermaye guruplarının en büyük endişesi kendi iç - çatışmalarının sonunda ortaya çıkan bazı gerçeklerin toplumsal muhalefeti oluşturan ve yönlendiren örgütler tarafından tekeli sermayenin bütünü aleyhine kullanılabilmesidir.

Lastik sanayii konusunda basına yansıyan söz düellosu kamuoyunda tekeli sermaye güdümünde sanayileşmenin boyutlarının ve sorunlarının tartışılmasını getirmiştir. Bu tartışmadan ise en çok tekeli sermaye gurupları rahatsız olmuşlardır. çünkü bugün tekeli sermayenin iç - çatışmalarını tartışan kamuoyu yarın bizzat tekeli sermayenin varlığını tartışmaya yönelecektir. Bu tür bir gelişme ise varlığı uluslararası tekeli sermaye ile kurduğu uydu - ortaklık ilişkisinde yatan tekeli sermayenin geleceğini tahdit edebilir. Bu nedenle bu tartışmanın bir an önce engellenmesi gerekiyor. Koç ve Sabancı arasında gerçekleştirilen centilmen anlaşmasının ardındaki temel dürtü çalışan emekçi halk yığınlarının tekeli sermayenin varlığını tartışmasını önlemek dürtüsüdür

KAPİTALİST EKONOMİLERDE SON DURUM

II. Dünya Savaşından bu yana kapitalist sistem önemli bir gelişme ve büyüme dönemi geçirdi. Bunun bir nedeni, sistemin işleyişine devletin tüm imkanları ile aktif bir şekilde katılmasıydı, fakat tek neden bu değildi. 1950 - 70 döneminde büyük yatırım olanakları ortaya çıkaran önemli teknolojik gelişmeler (elektronik ve plastik sanayiinde örneğin) oldu ve çok sayıda yeni tüketim malı piyasaya sürüldü. Bu dönemde başka bir yatırım kaynağı oto endüstrisi ve bunun yol açtığı yol, köprü, şehir - dışı (banliyö) konut inşaatıdır. Diğer yandan, bu dönemde, gerek dünyanın geri bölgelerinin gerekse ileri kapitalist ülkelerin kendi geri bölgelerinin kapitalist dünya sistemine entegrasyonu tamamlanmıştır. Bu geri bölgelerin ucuz ham maddesi, petrolü ve emeği yoğun bir biçimde, bu dönemde, kapitalist sanayi ülkelerince sömürülmüştür. Kapitalizmin bir dünya sistemi olma süreci, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması ile büyük ölçüde yine bu dönemde (1950 sonrası) tamamlanmıştır.

Kapitalist sistemin son iki üç yıldan beri yaşamakta olduğu devresel buhran, burjuva iktisatçılarının, «devlet yardımı sonunda kapitalist ekonomilerin artık bunalıma girmekten kurtulduğu» yolundaki iddialarını kesinlikle çürütmüştür. Şüphesiz hiç kimsenin kapitalizmin kendi ekonomik bunalımı sonunda kendiliğinden yıkılacağını düşünmüyor. Bu yüzden, 1930 büyük buhranını asgari devlet katkısı ile atlatan kapitalizm, bugünkü buhranı atlata-

mayacağı beklenemez. Ancak gerek sürekli büyüyen sosyalist ekonomilerle arasındaki rekabet, gerekse kendi işçi sınıfı içerisindeki uyanış açısından kapitalizmin bu tür buhranlara dayanıklılığı oldukça azalmıştır. İşçi sınıfının bilinç ve örgütlenme düzeyinin buhran sırasında ani sıçramalar kaydettiği 1930 buhranında Amerika'da açıkça gözlenmiştir.

Elimizdeki göstergeler İngiltere hariç kapitalist ülkelerde bunalımın tırmanmadan düşmeye geçtiğini göstermektedir. İşsizlik oranı, Almanya'da son altı aydan beri artık yükselmemektedir. Amerika'da ise şubat 1976 da % 7.6'ya düşürülmüştür (bu oran geçen şubatta % 9 idi.) Fiyat artışlarının 1976'da Amerika'da % 6, Avrupa ülkelerinde % 9-10 civarında olacağı tahmin ediliyor. (İngiltere'de yine % 15'in üzerinde olması bekleniyor). Öte yandan Birleşmiş Milletler Ekonomik Konseyi, 1976 yılında, batı ekonomilerinin % 3 civarında büyüyeceklerini tahmin ediyor. Amerikan ekonomisindeki canlanmayı gösteren başka örneklerde var: Hisse senetleri fiyatları ulaştığı yüksek düzeyi koruyor, oto satışları oldukça yüksek (mart 1976'da satılması planlanan miktar mart 1975 dekinden % 69 fazla, şirketlerin dağıttıkları kârlarda da önemli artışlar var. İngiliz ekonomisinin bunalımı ise henüz bitmeyeceği benziyor, Son hükümet bunalımından sonra sterlin değer kaybetmeğe devam etti ve tarihinde ilk kez 2 doların altına düştü. Ancak bunun İngiliz ihracatını artırması bekleniyor.

YORUMSUZ SEÇMELER

«CHP'deki değişiklik topluma hizmet edebilmek için gerekli olan 'Revizyonizm'dir.. CHP bünyesinde bir otokritik yapılıyor.. Kanımca Baykal ve Ecevit hemfikir olma durumundaydı. Ama muhalefete geçildikten sonra Ecevit, Eyüpoğlu'nun fikirlerine katıldı. Bu daha iyi muhalefet yapma ihtiyacından doğdu. **Milli menfaatler açısından otokritik ve liüzumlu OPERASYONLARIN yapılması modern çağımızın bir anlayışı olarak kabul edilmelidir.** Ve her kuruluş bunu hizmet verme ve bünyesinin çalışma sıhhati açısından zamanında ve sık sık yapabilmelidir..» (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halit Narin/15 Mart 1976 Politika).

«**Toplu sözleşmelerin mülkiyeti hedef alan aşırı taleplerle alabildiği ne zorlanması ekonomimizin ve iş hayatının tahammülünü aşmak üzere**dir. Bu aşırı talepler ve uzlaşmaz tutumlarla işverenleri kendi iş yerlerinden bezdirmek, işletmeyi taşıyamıyacağı külfetlerle karşı karşıya bırakmak ve bu suretle planlı şekilde işletmelerin işçiye devredilmesini sağlamak amacı güdülmektedir. Toplu sözleşmelerdeki taleplerin bu derece aşırı seviyelere çıkmasının bir diğer önemli sebebi de işçi sendikalarında görülen sendika içi çekişmeler ve merkezi otoritenin tabana kaptrılmış olmasıdır. İşveren kesimindeyse kısa vadeli menfaatlerini öne alarak ve sendikal prensipleri reddederek yersiz ve aşırı tavizlerle toplu sözleşme yapan işletmeler de yeterli bir disiplin içine alınmalıdır.. **Toplu sözleşmelerin sınıf kavgasına hizmet etmekten kurtarılması gerekmektedir.** İşveren ve işçi üst kuruluşları çalışma barışının sağlanması amacıyla 'temel sözleşmeler' yapmalıdır..» (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halit Narin/11 Mart 1976 - Cumhuriyet).

«Toplu sözleşme düzeni aslında bir pazarlık düzenidir. Başka bir deyişle, çalışan kesimin gelirini refah düzeyinde ayarlayan bir sistemdir. **Bugünkü uygulama ile toplu pazarlık daima işçi yararına işleyen bir mekanizma olmuştur. Bunun nedeni açıktır. İşçi kesiminin ya da temsilci sendikanın toplu pazarlık sonunda işverene verebileceği hiçbir şey yoktur. Ve salt yeni çıkarlar sağlaması söz konusudur. Bu aslında sistemin büyük ölçüde bir ÖZÜRÜDÜR.** Ve ekonomik kurallarla işlemeyişinin sonucudur. Toplu iş sözleşmesi düzeninde ücretler, ekonomik kurallardan çok hukuk kurallarının geçerli olduğu bir ortam içinde oluşmaktadır. Ve sistem ekonomik mantığa oturtulmadıkça, ücretler konusundaki uyumsuzluklar sürüp gidecek, daha da kötüsü dış rekabet karşısında (Özellikle AET ülkeleri) çok önemli sorunlar doğuracaktır.. Toplu sözleşme düzeni işverenin aleyhindedir..» (Necmettin Erbakan'a Ege Sanayi Odası Başkanı Yönetim Kurulu Başkanı Yılmaz Adıgüzel tarafından Egeli Sanayiciler adına verilen 'Sanayi Sorunlarına İlişkin Rapor'dan/8 Mart 1976 - Politika)»

«Sanayimizin bugün başta gelen sorunlarından birisi işçi - işveren ilişkilerinde gözükmemektedir. DİSK ve TÜRK-İŞ toplu sözleşmeler ve parasal konularda yarattıkları büyük rekabeti kanunsuz eylemler ve grevlerle birbirleriyle yarışır hale sokmaları rejimi kökünden sarsmaya adaydır kanısındayım.⁶ Kıdem tazminatı bugünkü gidişiyle doğru değildir. Kendi arzusuyla ayrılan insana dahi kıdem tazminatı verilmesi yanlıştır.⁷ Çekof sistemi doğru değildir.⁸ İç pazarda daha düşük fiyatlar ve dış pazarda sanayi mamulü satabilmemiz için **daha fazla üretime muhtacız. Bunun sağ-**

lanmasının yolu da üretim sırasındaki sulhden geçer. Bugün grev ve işçi direnişi girişimcinin isteğini kırıyor.¹¹ Girişimciler işçi yoğun teknolojiden sermaye yoğun teknolojiye yönelmektedirler..» (Sabancı Holding Yönetim Kurulu Başkanı Sakıp Sabancı/14 Mart 1976 - Vatan)

«Türk-İş'in felsefesi, daha ziyade çalışma barışını kurmak istikametinde görünüyor, ve buna bir yerde biz, anlaşma yapabilen, uzlaşan sendikacılık anlayışı diyoruz, DİSK'in düşüncesi ise dogmatik ve değişik bir ideolojiye bağlı gibi görünüyor. Bu ideoloji içinde çalışma barışına yer yok. Referandum konusunda Halil Tunç'la tamamen aynı fikirdeyiz. Referandum ancak işyerinde yapılabileceği için, işyerleri huzursuzluk kaynağı olan sendika enflasyonu artacaktır.» (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Rafet İbrahimoglu/1 Mart 1976 - Ayrıntılı Haber)

«Siyasal partilerimizin, içinde bulunduğumuz iç ve dış sorunları gözönünde tutarak uzlaşmaz görünen çekişmelerden çıkmaları, el ve gönül birliğiyle asgari müştereklerde birleşme ve anlaşma anlayışını benimsemeleri, ekonomik ve politik sistemi yıkmak isteyenlere, vatandaşı birbirine düşürmek isteyenlere karşı birlikte mücadele etmeleri ulusumuzun geleceği açısından zorunludur. Siyasal partilerden bu nitelikteki bir yaklaşımı benimsemeyi istemek ve bunun teşvik edilmesi, böylelikle de gereksinimiz olan politik ve ekonomik istikrarın sağlanması, özel sektörün üzerinde durması gereken bir husus olmalıdır. (Türkiye Odalar Birliği Genel Kurul Başkanı Ömer Beşe/1 Mart 1976 - Ayrıntılı Haber)

«Yabancı sermayenin kârlarını arttırmalıyız, yabancı sermayeye kendi ülkesinden daha cazip şartlar tanımak zorundayız.» (Halit Narin/11 Mart 1976 - Cumhuriyet)

«Çokuluslu şirketler ülkelerin ekonomilerine büyük yararlar sağlamaktadır.. İşadamlarının durumları ve çalışma koşulları değişmiştir. İşadamları artık bir dünya topluluğu yaratmak ve ekonomik şartları buna göre düzenlemek için çaba sarfetmektedirler.. 1971 yılından beri bozulan ekonomik durumla birlikte, gittikçe artan ülkeler arası bağımsızlık, pazar ekonomisi ve şirketlerin ağır tenkitlere uğramasına ve faaliyetlerinin yasal kısıtlamalara uğramasına neden olmuştur. Bu hücumlar çoğunlukla cehalet ve ideolojik amaçlara dayalıdır.. Bugünkü şartlar altında, özellikle çok uluslu şirketler tenkit ve hücumlara uğramaktadır. Üniversite çevreleri uzun yıllar bu kuruluşlar hakkında araştırmalar yapmışlar. Gösterdikleri faaliyetler hakkında kesin deliller bulunamaması, bu faaliyetlere ışık tutacak tartışmalar yerine, daha şiddetli hissi hücumların yapılmasına yol açmıştır. Bundan başka, uluslararası kuruluşlar arka arkaya tahkikat açmışlardır. Ortaya şüpheli bir durum çıkmaktadır. Çok uluslu şirketler, sağladıkları yararlar nedeniyle ülkeler tarafından istenmekte, fakat gerçekleştirdikleri değişikliklerden korkulmaktadır. Pek çok kimse bunların başarılarından çekinmektedirler. Bazı çokuluslu şirketler, büyük olmaları nedeniyle (sayıları pek çok değildir), hücumlara maruz kalmaktadırlar ve günümüz toplumunda büyüklük bütün tenkitleri üzerine çeken bir husustur. (Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi Başkanı Sezai Dıblan'ın davetlisi olarak yurdumuzda bulunan Milletlerarası Ticaret Odası Başkanı John Crean'ın Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Genel Merkezi'nde yaptığı konuşmadan/27 Mart 1976 - Politika)

Sağlık Hizmetleri Nedir? Ne Değildir?

TÜS - DER HALK SAĞLIĞI BÜROSU

1969 yılından beri çalışmaları sürdürülmekte olan «Genel Sağlık Sigortası» kanun tasarısı M. C Hükümeti tarafından kanunlaştırmak amacı ile meclise getirilmiştir. 1976 yılı mali bütçesine Genel Sağlık Sigortası için 400 Milyon lira ayrılmıştır. Başbakan S. Demirel «Bu kanunun hükümetim zamanında çıkarılması bizim için bir şereftir» demiştir. Son bütçe tartışmalarında muhalefetin de bu kanun tasarısını desteklediği ve yasalaştırılmasından yana olduğu gözlenmiştir. Bu arada büyük ilaç firmaları, eczaneler, mesleklerini kâr amacıyla uygulayan bir grup «tüccar» hekimin kanunu destekledikleri ve yasalaştırılmasını savundukları gözden kaçmamaktadır.

YASANIN ÖZETİ

Yasa sigortalı işçiler hariç 26 Milyon civarında geniş bir kesime sağlık hizmeti götürmeyi amaçlamaktadır. Bir bilim adamımızın hesaplarına göre yıllık harcamalar 20 Milyon lirayı bulacaktır. Bu harcamalar herkesten gelirinin % 4 ü oranında toplanan primlerden sağlanacak, primler yetmezse geliri devlet bütçesinden karşılanacaktır. Çok yüksek gelirli, tesbit edilecek bir üst sınıra kadar ödeme yapacaklardır. Sigorta kapsamına giren herkes, serbest veya kamuya ait hastahanelerde istediği hekimde muayene olabilme hakkını kazanacaklardır. Reşetelerin ücretinin % 75'i sigorta tarafından karşılanacaktır. Sigortanın ödediği miktardan daha pahalı hastahane veya hekimlere başvurmak isteyenler ise aradaki farkı cep-

lerinden ödemek zorundadırlar. Protez diş (Takma diş) ve diğer protezler ile gözlük v. s gibi araçların ücretleri sigortalı tarafından ödenecektir.

DÜNYA SİGORTA KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜYOR ?

19. Yüzyılın kapitalist anlayışının halkın sağlık hizmetlerini karşılamak için yarattıkları kurumlar sigorta kurumları idi. Alman işçi sınıfının o yıllardaki mücadele ve talepleri sağlık hizmetlerinde giderlerin işverenler, hükümet ve işçiler tarafından karşılandığı sigorta sistemini ortaya çıkarmıştır. Almanyadaki bu uygulama birkaç yıl sonra birçok kapitalist ülkeler tarafından kabul edilmiştir. A. B. D ise sigortacılığı özel şirketlere bırakmış, Amerikan kapitalistleri sağlık sigortasından milyonlarca dolar kazanmışlardır. A. B. D'de sağlık sigortasının yol açtığı yüksek muayene ve tedavi ücretleri giderek yaşlıların ve tedavileri uzun süren kişilerin hizmetlerden yararlanmasını olanaksız hale getirmiştir. 1964 yılında çıkarılan «Medicare» ve «Medicate» yasaları ile devlet bu gibi kişilerin bakım ve tedavisini üzerine almıştır. Sigorta şirketleri bu alana da el atmış, devletin sağlık yardımını verdiği kişilerin sağlık hizmetini sağlamak için «Medicare ve Medicate» kapsamına girenleri kendi bünyelerine almışlardır. Böylece sigorta şirketlerinin müşterileri daha artmış, kârları daha çoğalmıştır.

Sovyetler Birliği ise tersine bir gelişim göstermiştir. Sağlık hizmetleri tümüyle devletleştiril-

miş, daha ucuz olan koruyucu hizmetlere ağırlık veren bir sağlık plan ve programı hazırlanmıştır. Sigorta kurumu Sovyetler Birliğinde yoktur. Sağlık hizmetinden yararlanmak herkezin hakkıdır.

2. Dünya Harbinden sonra kapitalist ülkeler de koruyucu çalışmalara ağırlık vermek zorunda kalmışlardır. W. H. O (Dünya Sağlık Teşkilatı) maddi olanakları bakımından güçlendirilmiş, sosyalist ülkelerin, sağlık plan ve programları yakından incelenmiş, bu ülkelerin bilim adamlarının görüşleri kapitalist ülkelerde yayınlanmıştır. Tedavi edici çalışmaların Gayri Safi Milli Hasıla içindeki oranının gittikçe daha çok arttığı gözlenmiştir. Çelişkinin sağlık hizmetlerinin kar amacıyla götürülmesinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Kapitalist ülkeler bu çelişkiyi çözebilmek için sağlık alanında çeşitli kurumları (Bazı ülkelerde ilaç sanayii dahil) devletleştirmişlerdir. Koruyucu çalışmalar ve çevre sağlığını düzenleyici tedbirler gündeme getirilmiştir.

TÜRKİYEDE VE DİĞER AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE DURUM

111 az gelişmiş ülkenin 46 sinda sigorta yoktur. 33 tanesinde bazı kesimler için zorunlu sigorta, 27 sinde işçiye bakma zorunluluğu, 2 sinde gönüllü sigortalar vardır. 3 tanesinde sağlık hizmetleri tümüyle devletleştirilmiştir. Sadece bu genel bakış bile Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde sigorta uygulanmasının yürütülemediğini, yürütülmek istenirse çok dar bir kesimden başkasına yararlı olamayacağını gösteriyor. Kapitalist ve sosyalist dünya çağdışı sigortacılık anlayışından vazgeçerken ülkemizde bazı çıkarıcı çevreler, çıkarları için sigorta kanununa dört elle sarılmaktadır.

Ülkemizde örgütülü işçi kesimlerine sağlık hizmeti götüren S. S. K bile pratikte bir «sosyal sigorta» gibi çalışmamaktadır. Üyelerine sadece tedavi edici hizmetleri götürmek (götürdüğü de şüphelidir) için örgütlenmiştir. Hastaların hekim ve hastahane seçme hakkı yoktur. Hükümet «prim» adı ile vergi topladığı işçiler için özel tedavi teşkilatı kurmuştur. Sigorta hastahanelerinin kurulması S. ve S.Y.B.'ni ikinci plana itmiş, sağlık alanında iki başlılık ortaya çıkmıştır. Sigorta 700 kişiyle 1 hekim kullanmasına rağmen sadece tedavi edici çalışma yaptığı için isteklere cevap verememekte, hekimlerin önünde uzun kuyruklar oluşmaktadır. Ülkemizde 2000 kişiye bir hekim düşmesi ve sigortanın hekimlere batıda yeni iş olanakları yaratması, uzak kasabalar ve kırsal kesim aleyhine, doğuda daha fazla olmak üzere, bir gelişmeye yol açmıştır. Genel sağlık sigortası kademeli olarak önce şehirlerden uygulanmağa başlayacağı için bu sakıncaıyı dahada arttıracaktır. Uzmanlaşma ve hekimlerin büyük şehirlerde toplanma eğilimi artacaktır.

KANUN ÇIKTIKTAN SONRA ÜLKEMİZİN SAĞLIK ALANINDA GÖRÜNÜMÜ NASIL OLACAK

1) Zaten çok yetersiz yapılmakta olan kişiye ve çevreye yönelik koruyucu çalışmalar ortadan kalkacaktır. Tedavi edici çalışmalar (tek başına başarılı olması olanaksızdır) için milyarlar harcanacaktır. Sağlık hizmetlerini sosyalleştirme çabaları baltalanmış olacak, kırsal bölgeler için hekim bulunamayacaktır. Kademeli olarak önce şehirlerden başlayacak olan uygulama bölgeler arası dengesizliğe yol açacaktır.

Hekimlerin ortaya çıkan yeni iş olanakları yüzünden şehirlere göç etmesine yol açılacak, kırsal kesimler sağlık hizmetlerinden daha çok yoksun olacaklardır.

2) Ülkemizde her geçen gün artmakta olan ilaç tüketimi bu kanunla daha da artacaktır. Yerli ilaç sanayiinde hızla artan tekelleşme ve iç pazar imkanlarının genişlemesi için böyle bir uygulama gerekmektedir. 1970 yılında 1 Milyar 350 Milyon Lira olan ilaç tüketimi 1973 yılında 2 Milyar 829 Milyon liraya yükselmiştir. Bu artışın nedeni tüketilen ilaç miktarının artması ile ilaç talep artışına bağlı fiyat artışlarıdır. Ambalaj sanayii durumundaki yerli ve yabancı ilaç firmaları bu yasadan sonra ulusal kaynaklar üzerindeki etkinliklerini arttıracaklar, tekelleşmelerini hızlandıracaklardır.

Serbest çalışan eczanelerin kar'ında bu tüketime paralel olarak artacaktır. Tıp mesleğini ticaret amacıyla kullanan hekimlerin bir bölümü bu uygulamadan en çok yararlanacak olan kesimdir. Özel hastahanelerin ve özel muayenehanelerin hastalarının sayısında büyük artışlar ortaya çıkacaktır. Hekimler hem kendi aralarında örgütlenerek yeni yatırımlara yönelecekler, hemde ilaç firmaları ile aralarında zaten varolan destekleme eğilimlerini daha arttıracaklardır. Hekimler ile ilaç firmalarının ortak olduğu kuruluşlar ortaya çıkacaktır.

3) Yasanın bir diğer olumsuz işleyişi de toplanan primlerin kullanış yer ve yöntemlerinde ortaya çıkabilir. Gelirin % 4'ü olarak verildiği şekilde toplanan bu primler bankalarda toplanacak ve bu paralar sermaye çevreleri için kredi kaynağı olarak kullanılacaktır.

Benzeri uygulamayı örgütlü işçi kesimlerine götüren S. S. K

primlerin % 47.5 unu üyelerine harcarken, % 52.5 u bankalarda toplamaktadır. Bu durumda hem işçilerin sağlık telepleri karşılanamamakta, hemde sağlık amacıyla toplanan bu primler çok dar kesimler için önemli kredi kaynağı olmaktadır.

4) Kanunda sağlanacağı söylenen hizmetlerin maliyeti 20 Milyar lirayı bulmaktadır. Yapılan hesaplara göre % 4 oranında toplanabilecek primler ise düzenli toplanırsa ancak 7 Milyar TL'yi bulmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan çelişki iki şekilde çözümlenebilir. Ya primler gelirin % 10'u oranında çıkarılacak ya da sözü geçen hizmetler kısıtlanacaktır.

5) Kanun sigortalya özel muayenehane hekimleri dahil, istediği hekim ve hastahaneye gitme hakkı tanımaktadır. Bu durum hastaların özel hekim ve hastahaneleri tercih etmesine yol açacaktır. S. S. Y. B sağlık hizmetlerinden elini çekecek, S. S. K 11 işçilerde özel hekime gitme hakkını talep edeceklerdir. Bu arada S. S. Y. B. ve S. S. K. da Tam Gün çalışan hekimler de özel muayenehane açmaya yöneleceklerdir.

6) Sağlık hizmetleri bir ekip çalışmasıdır. Hekim, Sağlık memuru, Laborant, Ebe, Hemşire, Çevre sağlığı teknisyeni v. s. gibi elemanlar karşılıklı yardımlaşarak ekip halinde çalışırlar. Ekipten herhangi birinin çalışmayı aksatması tüm çalışmayı etkiler. Kanun bu çalışmayı ortadan kaldırmakta, tüm sağlık hizmetlerini hekimin görevi olarak belirlemektedir. Sağlık hizmetinin aksaması kaçınılmaz olmakta, hekimi hasta karşısında yalnız ve yardımcısız bırakmaktadır. Bir grup çıkarıcı hekim bu işten çok para kazanırlarken, hekim dışı sağlık personeli ekonomik güçlükler içine itilmektedir.

ler. Toplumumuzun sağlık d¼zeyi harcanan milyarlaraya rağmen geri-
liyecektir.

ÖNERİLER

Sağlık sigortası yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi sağlık sorunlarını söylediği gibi çöze-
meyecek aksine daha karmaşıklaştı-
racak, içinden çıkılmaz hale ge-
tirecektir.

Ülkemizin sağlık sorunlarının çözümlenebilmesi şu önerilerin gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir.

A) Koruyucu ve tedavi edici çalışmalar, ilaç sanayi ve eczaneler devletleştirilmelidir.

B) Koruyucu çalışmalara öncelik tanıyan ve onu tedavi edici çalışmalarla bütünleştiren bir sağlık plan ve programı hazırlanıp uygulanmalıdır. Sağlığa zarar veren başta sosyal çevre olmak üzere fizik ve biyolojik çevrenin sağlığa zararlı etkilerini asgariye indirme çalışmalarına başlanmalıdır.

C) Topluma yönelik hizmetler ön plana alınmalıdır. Bireysel sağlık hizmeti götürme anlayışından vazgeçilmeli, ekip hizmeti yapılmalıdır. Sağlık ekibinin (hekim ve hekim dışı elemanlar) çalışmaları ülkenin en uç birimlerine götürülecek şekilde örgütlen-
dirilmelidirler. Fabrikalara, köyle-
re, hatta tek tek her eve sağlık

hizmeti götürülmelidir. Ekipte yer alan herkes verdiği emek ve üretti-
đinin karşılığını alabilmelidir.

D) Sağlık planlaması ekonomik kalkınmanın ve planlamanın ayrılmaz bir parçasıdır. Ölçü ve istatistiklere göre düzenlenmiş bir sağlık planlaması hazırlanmalıdır.

SONUÇ

Genel Sağlık Sigortası tasarısı ülkemizde hakim olan kapitalist üretim ilişkilerinin yarat-
tığı altyapının üstyapıda bir yansımasıdır. Ana hedef «kâra yönelik üretim», «tüketime yönelik üretim»dir. Tasarı bu amaçlara sonuna kadar hizmet etmektedir. Yukarıda anlatılan çeşitli yön-
leri bunu ispatlamaktadır. «Kâr» için kitlelerin sağlığı ikinci plana itilmektedir.

İnsan sağlığı üzerinde ticari hesaplar yapan, Anayasamız tarafından herkese bir hak olarak tanıyan sağlık hizmetlerinden bir hak olarak yararlanma ve yaşamını sürdürme hakkını kâr amacıyla kullanan bu yasaya karşı çıkılması bir yurtseverlik görevidir. Son tahlilde sağlık sorunun sosyo - ekonomik bir sorundur. Sosyo - ekonomik yapıda geniş kitlelerden yana bir değişiklik oluşturulmadıkça sağlık sorunu da çözümlenemeyecektir.

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ AYLIK BÜLTENİ
BİR YILLIK ABONE BEDEL 24 TL. POSTA PULU VEYA POSTA
HAVALESİYLE GÖNDERİLEBİLİR.

TİB YAYINLARI RESİMLİ İŞÇİ DİZİSİ No : 1 PAHALILIK 2,5 TL. (Çıktı)
25 TL'ye kadar olan istekler için posta pulu gönderilmesi rica olunur.
Ödemeli istekler için birlik merkezine yazınız.

Toprak Reformu Üzerine

Bu yazıda ülkemizdeki toprak reformu konusunu incelerken, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrasında, emperyalizmin hegemonyası altındaki ülkelerdeki reform çalışmalarını da kısaca irdeliyeceğiz. Yerimizin kısıtlı olması nedeniyle burada yeterince açamıyacağımız bazı konular ileride tekrar ele alınacaktır.

Ülkemizdeki toprak reformunu genelden özele bir yol takip etmek ilkesiyle ikinci bölümde ele alacağız. Bu elbette, emperyalizmin bütün ülkelerde tek tip bir toprak reformu politikası olduğu ve ülkemizdeki uygulamanın bunun bire bir yansıması olduğu anlamına gelmemelidir. Ve elbette her ülkenin özel şartları çok değişik uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, bazı ülkelerde ilerici diye nitelendirilebileceğimiz hükümetlerin, özellikle küçük burjuvazinin kentsel kesiminin ilerici radikal taleplerinin de toprak reformu çabalarında rolü vardır. Ancak emperyalist - kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu geri bırakılmış ülkelerde emperyalizmin her alanda olduğu gibi tarım alanında da genel bir politikasının olduğu yadsınamaz bir olgudur. Amacımız bu genel politikanın değişik ülkelerdeki görünümünü ülkemizin özel şartları ile birarada irdelemektir.

Genel bunalımının üçüncü evresinde emperyalistlerin en gözde müttefikleri kendileriyle bütünleştirerek geliştirdikleri yerli tekelci burjuvazilerdir ve bunlar emperyalist - kapitalist üretim ilişkilerinin yukarıdan aşağıya inşası sürecinde feodal kalıntıları kapitalistleştirerek üretimi ve iç

pazarı genişletmek eğilimindedirler. Çünkü geleneksel sömürü ilişkileri içerisinde feodallerin modernleşme eğilimleri kısıtlıdır. Böylece yeni teknoloji uygulanması ve pazarın genişlemesi sınırlıdır. Öte yandan yol, su, elektrik gibi altyapı yatırımlarının pazarın genişlemesinde büyük bir rolü vardır ve bunlar aslında kapitalist ilişkilerin diğer mülkiyet ilişkilerinin yerini almasını amaçlayan toprak reformları ile desteklenir. Bunun yanı sıra köylülüğün devrimci potansiyelini nötralize etmek de temel bir amaçtır.

Emperyalizmin sözcüleri durumundaki kimselerin söyledikleri sözler bir çok yerde, özellikle ABD'nin açık veya gizli işgali altındaki ülkelerde uyguladıkları politikaları en açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin ABD eski Hindistan büyükelçisi Chestler Bowler şöyle diyordu : «Asya , Afrika ve Lâtin Amerika'da kalkınma yolundaki ülkelerde uzun yıllar süren gözlemlerim sonucunda ulaştığım görüş şudur ki; bu hayati önemi olan bölgelerde (altını biz çizdik - TİB) en önemli ekonomik ve politik soru toprağa kimin sahip olduğudur. Toprağın az sayıda kişinin mülkiyetinde olduğu ülkelerde milyonlarca topraksız köylü büyük bir güvensizlik hissi içerisinde, kararlı komünist ajitatörlere kolay bir hedef teşkil ederler.» (Melville and Melville, **Guatemala, The politics of Land Ownership**, N. Y., The Free Press, 1971, s. xi)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilk önemli toprak reformu çabası, toprak dağılımında büyük bir eşitsizliğin hüküm sürdüğü

ABD işgali altındaki Japonya'da yapılmıştı. 1946 yılında General Mc Arthur'un direktifi ile işgal kuvvetlerine danışılarak 1950'ye kadar hızlı bir uygulaması yapılan toprak reformu kanunu çıkarıldı. Amacı kiracı yoksul köylüleri toprak sahibi yaparak hareketliliği artan köylünün sosyalist hareketle olan bağıni kesmek olduğunu söyleyen çevreler aynen şu sözleri sarfetmişlerdir : «Japonya'da kapitalist düzenin istikrarını sağlamada toprak reformu uygulamasının rolününün hayal ettiğimizden büyük olduğunu söyleyebiliriz.» (Gilmartin and Ladjinsky, «The Practice of Agrarian Reform in Japan» ve Tsutamu Ouchi, «The Japanese Land Reform, Its Efficiency and Limitations» - Sin Lein, **Readings in Land Reform**, Hartford, 1970)

Yine 1948 ve 1949'da Amerikan işgali altındaki Güney Kore'de kiracılığı azaltacak toprak reformu çabalarını görüyoruz. Daha sonra bütün geri bıraktırmış ülkelerde bu çabaların devamını görüyoruz.

Bilindiği gibi tekellerin haki-miyetinin ilânıyla, emperyalizm aşamasında bütün ezilen sınıf ve tabakların sömürücü azınlığa karşı ortak cephesinin maddi koşulları vardır. Yüzyılımızın başından beri süren sosyal mücadeleler içerisinde yakın geçmişte köylü hareketleri Meksika, Filipinler, Malezya, Peru, Hindistan, Bolivya, Venezuella, Tayland ve bunun gibi ülkelerde daha sık ve kararlı bir şekilde ortaya çıkmış, Sovyetler, Çin, Küba, Vietnam ve diğer sosyal devrimlerde de köylülerin katılımı belirleyici olmuştur.

Buna karşı, emperyalist - kapitalist sistemin jandarması olarak ortaya çıktıği İkinci Dünya

Savaşından beri bu alanda ABD politikasının esasları ise; üretimi ve tarım tekniğini geliştirici, mülkiyet haklarını koruyucu ve büyük toprak sahiplerinininkinden daha çok, devlet arazilerinin dağıtılmasını sağlayıcı bir politika olmuştur. Fakat bu politikalar çoğunlukla sürüncemede kalmış ve başarıyla uygulanmamıştır. Bunun en temel nedeni geleneksel büyük toprak sahibi ve tefeci - tüccar sınıfların da emperyalizm ve kendisiyle bütünleştirerek geliştirdiği yerli tekeli burjuvazilerin belirleyici olduğu hakim sömürücü ittifaklar içerisinde yer almalarıdır.

Bu ülkelerde tarımda kapitalist ilişkilerin geliştirilmesinin yanısıra yeni alanların tarıma açılmasında da Marshall yardımı başta olmak üzere, emperyalizm tarafından empoze edilen çeşitli kalkınma programlarının (ki bunların çoğunda tarıma ağırlık verilmesi önerilmişti) rolü vardır. Bu kalkınma programlarında zaman içerisinde kırsal kalkınma projelerinin ağırlık kazanmasında Cezair, Küba, Vietnam ve diğer ülkelerde köylülüğün devrimci potansiyelinin ortaya çıkmış olmasının önemi büyüktür. Nitekim emperyalizmin uluslararası kuruluşlarının bu konuya 1960'lar da yeni bir ağırlık verdiklerini gözlemek mümkündür.

1958 yılında köylü hareketlerinin hızlanmasından sonra, Venezuella'da 1960 yılında topraksız ve az topraklı yoksul köylülere toprak dağıtarak küçük köylü işletmeleri yaratma eğiliminde olan bir toprak reformu kanunu hazırlandı. Bolivya'da da 1950'ler sonu ve 1960'lar başında işçi sendikaları ve öğrenci birlikleriyle yakın bağlar kuran köylü hareketleri sonunda hükümet bazı kırsal

kalkınma programlarının yanısıra toprak dağıtımıyla ilgili tedbirler almaya çalıştı. Bu arada, uluslararası kuruluşların giderek artan bir ölçüde bu konuya eğilmeye başladılar. (Powell; «Venezuela Peasant Union Movement, Landsberg, Latin American Peasant Movements, London, 1969, s. 62-100)

Latin Amerika'da oldukça tipik bir örnek olması bakımından Guetamala üzerinde biraz durabiliriz. Bu ülkede nüfusun yalnızca % 1. 14'ünü oluşturan hakim sömürücü azınlık, büyük toprak sahiplerinden, ülkedeki yerli ve yabancı büyük sanayi, ticari ve mali şirketlerden meydana gelir. Yüksek askeri bürokrasi ve kilise hiyerarşisinin en üst kademeleri de bu azınlık içinde ele alınırlar.

Orta sınıflar diyebileceğimiz küçük burjuvazinin çeşitli katmanları: memurlar, öğretmenler, dükkançılar, ulaşım ve diğer hizmetlerde çalışanlar ile az sayıdaki küçük ve orta büyüklükteki bağımsız çiftçiler nüfusun % 17'sini oluştururlar.

Nüfusun % 81. 86'sını kapsıyan işçi ve yoksul köylülerin ise % 79. 86'sı kırsal kesimdedir, Büyük bir kısmı geçimlik işletmeler veya topraksız yoksul köylüler olup çoğu ya karşılığını işgücü olarak ödedikleri toprakları kiralarlar ya da plantasyonlarda mevsimlik işçilik yaparlar.

1944 devriminden sonra oluşan şartlar içinde orta sınıflar etkinliklerini arttırdılar ve çeşitli halk kesimlerinin örgütlenmesinde ileri adımlar atıldı. Orta sınıfların bir kısmı A B D'nin eğitim ve kültür politikasının etkisinde, dışarıda eğitim görmeyi ve oradaki A B D şirketlerinde veya hükümette yüksek görevler alarak üst sınıfa atlama özlemini

taşırırlar. Fakat orta kesimin çoğunluğu sonradan kapatılan Üniversite Öğrencileri Birliği ve güçlü Öğretmenler Birliği gibi örgütlerde toplanmışlar ve birçok yerde işçi ve yoksul köylülerle sıkı bağlar kurarak reform taleplerinde bulunmuşlardı.

Ancak bu ülkede hakim sınıflar çok iyi örgütlenmiş durumdadır. Kahve üreticileri ve ihracatçıları (ANACAFE), pamuk, seker, et ihracatçılarının hepsi Genel Tarımcılar Birliğinde birleşmiş, Ticaret Odası, Sanayi Odası, Ulusal Otelciler Birliği, Guetamala Ulaşım Birliği, Ulusal Tüccarlar Derneği, çeşitli sanayici tüccar ve acentaların birleştikleri yerler. Sigorta ve bankacılık konusunda Ulusal Kredi Teşekkülleri Birliği var. Bunların yanısıra içinde endüstriyel üretkenliği geliştirme Komitesini barındıran Özel Teşebbüs Koordinasyon Komitesi ile kültür konusunda Amerikan - Guetemala Enstitüsü sayılabilir. Bölgesel ve ulusal kuruluşları koordine eden CACIF (Tarım, Ticari, Sınai ve Mali Kurumlar Koordinatörlüğü) ise bunların kendi aralarındaki gelişmelerde hakemlik ediyor.

Ayrıca United Fruit Company (uzun zamandır ülkede faaliyette bulunan büyük A B D şirketi) de bu ülkede en büyük toprak sahibi ve yatırımcı, 1950'lerde ülkede ulaşım tekelini elinde bulunduruyordu.

Saydığımız bu örgütler ülkede bütün politik gücü ellerinde bulundururlar ve politik partiler ideolojik görünüşleri ne olursa olsun bu oligarşinin çıkarlarına karşı olan programlar uygulayamazlar.

İşte bu şartların hüküm sürdüğü Guetemala'da 1944 devrimin-

den sonra 1945 anayasası ile ilerici ve demokratik atılımların yapılması mümkün oldu. Önce Arvelo, sonra Arbenz United Fruit Company'nin ulaşım tekelini kırmak (bu şirketin elindeki demiryolunun dünyanın en yüksek tarifeleri ile çalıştığı, uluslararası kuruluşlarca da ifade edilmiştir.) ve latifundialar (büyük tarımsal işletmeler) ile işlenmeyen alanları köylülere dağıtmak için teşebbüse geçtiler. Fakat başlarına gelecek vardı. 1950-lerin başında, iç savaş sırasında Yunanistan'da başarılı bir görev yapan A B D büyükelçisi Peurifoy Guetemala'ya geldi. United Fruit ile işçiler arasında ücret uyuşmazlığı çıktı, ihracat azaldı, gemi ulaşımı aksadı, döviz darlığı ortaya çıktı. (O yıllarda İran'da Musaddık'ın başına gelenlerle olan paralellige dikkat ediniz.) 1953 başlarında toprak kamulaştırmaları başlayınca çıkan karışıklıklar, büyük toprak sahiplerinin direnişi ve A B D'nin silahlı desteği karşı devrimi başarıya ulaştırdı.

Bundan sonra sürekli olarak «daha iyi toprak dağılımı», «herkesin yararı için daha iyi kullanım» gibi sloganlara rağmen toprak reformu meselesi sürüncemede kaldı gitti. (Melville and Melville, a. g. e.) Bunun başlıca nedeni sınıai mali ve ticari kuruluşların emperyalizmle sıkı ilişkilerinin yanısıra geleneksel toprak sahipleriyle de iç içe organik bağlar içinde olmalarıdır.

1959 yılında Küba devriminin başarıya ulaşması, A B D'nin yeni askeri - politik stratejisinin ilk uygulayıcısı olan Kennedy'nin Latin Amerika bölgesinde de harekete geçmesine neden oldu. Küba hariç bütün Latin Amerika ülkelerinin katıldığı «Alliance for Progress» (İlerleme için birlik) kuruldu. Toprak reformu ile ilgili

maddeler bu kuruluşun faaliyet alanlarının başında geliyordu. Nitekim Venezuela'da 1960 yılında kurulmuş bulunan Toprak Reformu Örgütü'nün dışında, Kolombiya'da 1961, Bolivya'da 1963, Peru'da 1964, Şili'de 1962'de Toprak Reformu Örgütleri kuruldu. Fakat bu kuruluşların genelde çok başarılı çalışmaları söylenemez. Kolombiya'da 11 yılda en yoksul köylülerin bile ancak % 1.8 i toprak reformundan yararlanabildi. (Venezuela'da 118.000 köylü az veya çok toprak alabilirken Brezilya'da 1964'den 1970'lere kadar hiçbir şey yapılmadı. 1953 ve 1954'te Guetemala'da Arbenz'in ilerici hükümeti zamanında 500.000 hektar toprak dağıtıldı. Karşı devrimden sonra bu toprakların bir kısmı tekrar büyük toprak sahiplerinin eline geçerken uluslararası kuruluşların da karıştığı yeni çalışmalar başka bir amaç taşıyordu ve konu temelde hep sürüncemede devam etti. (Alan Gilbert, *Latin American Development*, Penguin, 1974)

Daha önce de belirtildiği gibi geleneksel büyük toprak sahibi sınıfların emperyalizm hegemonyası altındaki geri bırakılmış ülkelerde hakim sömürücü azınlıklar içerisinde yer almaları bu reformların yozlaşmasına ve sürüncemede kalmasına neden olmaktadır. Uluslararası ve yerli feodal sermayeler politik istikrarın yanısıra pazarın ve kapitalist ilişkilerin genişlemesi bakımından da feodal ilişkilerin tasfiyesini isterler. Fakat ülkedeki güçler dengesi çoğunlukla bu işin geniş bir toprak reformu yoluyla yapılmasını engeller. Ayrıca büyük toprak sahiplerinin bir kısmının kapitalist çiftliklere dönüşmesi de kırsal kesimde kapitalizmin gelişmesi doğrultusunda bir eğilim getirir. Bunun yanısıra pazar ilişkilerinin gelişmesi bir

çok ülkede büyük kapitalist işletmecilikle birlikte, daha çok orta ve küçük meta üretiminin yaygınlığına, teknolojisine, gelişim eğilimine vs. de bağlıdır. İşte bu açılardan da bakılırsa politik istikrar unsuru ile pazar unsurunu bir arada ele almak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çeyrek yüzyıldır Latin Amerika ve İran gibi ülkelerde yeşil devrim, beyaz devrim diye ortaya çıkartılan gelişmelere bu açıdan bakmak gerekir, Üzerinde durulması gereken önemli bir husus ta A I D ve benzeri kuruluşların bu ülkelerde (toprak reformları dışında) geliştirdikleri kırsal kalkınma programlarıdır ki bunlar emperyalizmin sömürsünü çeşitli yollarla arttırmanın yanısıra politik amaçlar da taşımaktadırlar. Bu konularda ülkemizden çeşitli örnekler vereceğiz,

TÜRKİYE'DE TOPRAK REFORMU

Türkiye'de toprak reformu meselesi ilk olarak 1933 - 34 yıllarında küçük burjuva sivil - asker bürokrat kanadın komprador nitelikteki burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve tefeci-tüccar sınıflar ile iktidarı paylaşmakta olduğu yıllarda gündeme gelmiştir. O yıllarda İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri olan Şükrü Kaya, toprakların tapusuz kısmını devlete mal eden ve toprak ağalarının ellerindeki hazine topraklarının köylülere dağıtılmasını amaçlıyan bir tasarı hazırlamıştı. Ancak bu tasarı Ziraat Bakanlığı ve Devlet Şurası tarafından kabul edilmemişti. Daha sonraları CHP Mardin Milletvekili Ali Rıza Erten, Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam ve Ziraat Vekili Muhlis Erkmen'in tasarıları mecliste uyutulmuştur. 1935'te İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan İskan

Toprak Kanunu tasarıları çözüm getirecek nitelikte değildi.

1945 yılında Şevket Raşit Hatiblu'nun Tarım Bakanlığı görevindeyken hazırladığı 4753 sayılı Çift çiyi Topraklandırma Kanunu kabul edilmişse de uygulamaya konulamamıştır. Bu tasarıya karşı büyük toprak sahiplerinin açtığı kampanyanın sözcülerinden biri de Adnan Menderes'tir ve kampanyanın sonucunda Tarım Bakanlığına toprak ağası Cavit Oral getirilerek yasa işlemeze hale getirilmiştir.

Toprak reformu meselesi 1945lerde Demokrat Parti'nin ayrılması için de hızlandırıcı bir neden olmuş, 1950'de sivil-asker bürokrat kesim iktidar ortaklığından tasfiye edilmiştir. Bu dönemde (önceleri Marshall yardımı ile) ülkede traktör sayısında, büyük artışlar olmuş, toprak temerküzü hızlanmış tarımda kapitalist ilişkiler yaygınlaşmış ve iç göçler başlamıştır. Ekilen toplam arazi iki misline yakın artış göstererek 25 milyon hektara yaklaşmış, bu arada meraların büyük bir kısmı tarla haline getirilmiştir. 1950'lerin başında emperyalizmin örgütleri ülkemizde yerleşmeye başlamış, (1950'de Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuş) ve kompradorluk ilişkisinin yerini, uluslararası tekeli sermaye ile ortak yatırımlar yoluyla bütünleşme almış, çarpık ve dışa bağımlı sanayi ortaya çıkmaya başlamıştır. (TSKB ile ilgili geniş bilgi için bkz. TİB Bülteni-Nisan 1975)

1960'ta Millî Birlik Komitesi geçici yönetimi toprak reformu tasarısı için çalışmalar yaptı. Daha sonra bu tasarı taksitle ödeme yolu ile uygulanabilir hale getirilmek istenmiş, toprağın ve özel teşebbüslerin kamulaştırılmasıyla

ilgili maddelerde 5 yıl öngörül- müştü. Daha sonra CHP'nin de iktidara ortak olduğu dönemde bu süre 10 yıla çıkarılmıştı. Bu ara- da toprak ağalarının 55 tanesi 105 sayılı kanunla sürülmüşlerse de böyle bir tedbir ağalık baskısına son vermemiştir.

1962'de Adanalı toprak ağası Cavit Oral'ın 12 bölüm ve 89 mad- delik bir tasarısını görürüz ki bu hiçbir zaman uygulanmaması a- maçlanan bir tasarıydı. Reformun uygulanmaya geçiş zamanı bölgele- rin ve arazilerin kadastro ve ara- zi kullanma kabiliyeti haritaları tamamlandıktan sonra olacaktı ki, 14 sene sonra hala bu işin ne zam- an tamamlanacağı kestirilemi- yor.

Bu dönemde en son olarak 1965 te CHP-Bağımsızlar yönetiminde Tarım Bakanı Turan Şahin'in 17 bölüm ve 117 maddelik 25 yılda ta- mamlanması öngörülen tasarısı görülür. En son dedik, çünkü bun- dan sonraki AP iktidarında toprak reformu yerine tarım reformu ve- ya toprak ve tarım reformu terim- leri kullanılmaya başlanmıştır.

Emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin yukarıdan aşağıya in- şası sürecinde, yerli tekelci bur- juvazinin 1963'lerden sonra gelişi- mesi hızlanmıştı ve tarımda da ka- pitalist üretim ilişkilerinin yay- gınlaşması isteniyordu. Fakat fe- odal ilişkilerin tedrici bir süreç içinde tasfiyesi ve kapitalist iliş- kilere dönüşmesi amaçlanıyordu. Ama bu süreç istenilen ölçüde hızlı olmuyordu ve bu arada büyük toprak sahiplerinin tapusuz işgal ettikleri devlet arazisine çok daha kolay bir biçimde sahip çıkmala- rını sağlayan tapulama kanunu kabul ettirildi.

Şimdi biraz da emperyalizmin kapitalist ilişkileri kırsal kesimde geliştirme çabalarından söz ede-

lim. İkinci Dünya Savaşı sonrası şartlarında açık politik ve askeri işgal ile pazar ve hammadde kay- nağı bulmanın olanaksızlığı, em- peryalizmi geri bırakılmış ülke- lerde artık aynı zamanda içsel bir olgu haline gelerek sömürsünü sür- dürmeye zorlamıştır. Bu arada çar- pık ve bağımlı sanayiın yanısıra tarıma giderek daha çok önem verilmiştir.

Türkiye'de 1969'da kurulan Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)' nin hangi amaçları taşıdığını ve projelerinin neler olduğunu göz- den geçirelim. Bu vakfa yapılan yardımların 2/3'ü yabancı ve özel- likle ABD kaynaklıdır. Merril Trust-Boston, Brut für die Welt - Stuttgart, Ford Vakfı-New York, Population Council - New York, Dünya Kiliseler Birliği - New York, v.s., İngiltere, ABD, Dani- marka ve Almanya'dan yapılan yardımların yalnız bir kısmıdır. (TKV konusunda geniş bilgi için bkz, TİB Bülteni, Nisan 1975). Kendi ifadesiyle TKV'nin amaçları şöyledir : «Dar gelirli ailelere ye- ni gelir kaynakları temin ederek gelir dağılımında yagınlığı sağ- lamak», «Dolayısıyla bu ailelerin daha fazla tüketim yapmasını mümkün kılarak, diğer sektör mamülleri için yeni tüketim sa- haları açabilmek (altını biz çizdik TİB), Ağustos 1969 sayılı haber bülteninde yer alan bu amaçların yanısıra TKV ayrıca kırsal alan- lardaki nüfus artışı ve pahalılığın yarattığı hızlı proleterleşmeyi ya- vaşlatmak için, yabancılarla çok sıkı ilişkiler içindeki Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Merke- zi ile aile planlaması adı altında doğum kontrolü faaliyetlerine gir- miştir. Kısacası proleterleşmenin sosyal bir patlamaya dönüşümünü engellemek için arıcılık, tavukçu- luk, sütçülük gibi küçük mülkiyete dayanan üretim birimlerini kur-

mak., tekelci burjuvaziye yeni pazar olanakları yaratmak ve propaganda TKV'nin amaçlarıdır.

Emperyalizmin diğer bir projesi de İBRD (Dünya Bankası) ve İDA (Uluslararası Kalkınma Birliği) ile yapılacak Çorum - Çankırı kırsal kalkınma projesidir. Bu örgütler Türkiye'ye bugüne kadar bu alanda toplam 206.700 000 dolar kredi ve ikraz ile tarımsal kalkınmayı yönlendirmek amaçındadır. Çorum-Çankırı projesinde 75 milyon dolar'ın dış ve 86 milyon dolar'ın iç yatırım ile üretimi artıracak alt yapının gerçekleştirilmesi için 1967 - 1980 yılları arasında yapılacak ödeme, 1981 - 2000 yılları arasında % 8,5 faiz % 7,5 taahhüt masrafı ile geri ödenecek (TMMOB «Birlik Haberleri» s. 34, 5 Mart 1976) Bu yolla borç yoluyla sömürü, tekel fiyatıyla mal ve hizmet satışı, bağımlılığın artması da, kapitalist gelişmenin yanısıra, emperyalizmin ek kazançları olacaktır.

1971 yılında artık çocukluk çağını geride bırakan tekelci sermayenin (ipliği pazara çıkana kadar reformist bir görüntü altında) çıkartılmasını sağladığı toprak ve tarım reformu tasarısına gelmeden önce kısaca bir de planlara göz atalım.

Birinci planda işletme büyüklüğünün saptanmasında gelir dağılımının eşitlenmesi, asgari gelirin tespiti, verimliliği artırma ve büyük gelirlerin vergilendirilmesi esas alınacaktır şeklinde hükümler vardır. Bunların yanısıra işletmelerin rasyonalleştirilmesi, yalnız devlet topraklarının değil büyük özel toprakların da dağıtılması ile ortakçılık ve kiracılık şartlarının düzeltilmesi de öngörülmüyordu.

İkinci planda ise tapulama ve kadastro çalışmalarına ağırlık

verilmesi, arazi islahı, teknolojinin geliştirilmesi gibi unsurlar üzerinde durulmuş, toprak reformuna çok az yer verilmiş, işletme büyüklüklerinin saptanması gibi konulardan hiç söz edilmemiştir. Burada amaç: «tarım reformu tarımsal büyümenin temelindeki aksaklıkları gidermeye yönelmiş tedbirler dizisi olarak kabul edilecektir.» Şeklinde ifade edilmiştir. (İkinci plan s. 641)

1971 Yılına gelindiği zaman Erim Hükümetinin reformist bir görünüm altında toprak ve tarım reformunu gündeme getirdiğini görüyoruz Aslında bu reformun amacı Güney Doğu bölgesindeki feodal kalıntıları batı bölgesine benzer bir kapitalistleşme süreci içinde eriterek iç pazarı geliştirmektir. Reform üretimin ve gelirinin en düşük, feodal kalıntıların en yoğun olduğu yerlerden biri olan Urfa ilinde başlayacak ve nihai olarak doğudaki onsekiz ilin dışına taşırılmayacaktır.

Bu kanun beklendiği gibi temelde yapısal bir değişiklik içermiyordu. Bu amacından sapmaması için de bırakılan toprak büyük tutulmuştur. Ayrıca örnek işletme yönetmeliklerindeki koşullara uyan modern işletmelerde (ki bunun makina kullanma; muhasebe tutma vs. gibi kıstaslar vardır). Yani modern kapitalist işletmelerin teşviki ön plandadır.

İşte bu şartlar altında BYKP'da ve rimliliğin ve üretimin artmasına, arazi islahına, toplulaştırmaya, parçalanmayı önleyecek miras hükümlerine, işgücünün, değerlendirilmesine, işsizlerin başka sektörlerle kaydırılmasına önem verilmişti. Ve «toprak ve tarım reformunun yöresel olarak uygulanması esas olacaktır.» denilmektedir. (ÜBYP, s. 913)

Urfa ilinde yapılan uygulama da 1975 sonunda kamulaştırıldığı bildirilen toprak miktarı 225 bin dönümü bulmuş, 500 bin dönümün dosyaları hazırlanmıştır. Öte yandan şimdiye kadar 8 köyde 161 aileye 26 bin dönüm arazi dağıtılmış, bu köylerde 5 bin 657 dönüm arazi rezerv olarak ayrılmış, 194 dönümde köy gelişme bölgesi olarak saptanmıştır. Verilere göre ise bu ilde 536 bin 404 dönümlük araziye kapsayan ve içinde 1404 ailenin yaşadığı 48 köy şahıslara, 310 bin 862 dönümlük araziye kapsayan ve 2241 ailenin barındığı 29 köy birkaç aileye ve 506 bin 74 dönümlük araziye kapsayan 1296 ailenin yaşadığı 28 köy de sülalelere aittir.

Urfa'da Toprak Reformu yasasındaki ölçüleri aşan büyük arazi sahiplerinden 756 kişi bulunmaktaydı ve bunların 366 sının arazilerini kamulaştırmaya uğramıştır Ancak büyük toprak sahiplerinin tepkisi büyük olmuş ve bunlar kendi aralarında yaptıkları bir toplantıda 1.250.000 TL. lik fon kurarak bunu, engellemede kullanmak amacıyla 5000 ve 2500 dönüm toprağa sahip iki ağayı görevlendirdiler. Bir süre sonra uygulama üzerinde siyasi partiler ve basının eleştirileri bir kampanya haline geldi. (Bkz. Tıp Bülteni. No: 9, Mart 1975). Bunun yanı sıra reform uygulamasında devlet kuruluşlarının koordine çabası sağlanamamış, maliye tapu-kadastro, yargı ve idare organları bir çok yönden engelleyici tutum almışlardır.

Ancak bildirildiğine göre 1975 yılı sonuna göre 69 milyon TL. kamulaştırma bedeli tahakkuk etmiş, -bunun 11 milyon lirası toprak sahiplerine ödenmiş, 1 milyon 885 bin TL. sı bloke edilmiş, 6 milyonu da Ziraat Bankasına olan borçların ödenmesine ayrılarak

toplam 19 milyon ödenmiştir. Kamulaştırma işlemleri ve bedelleri için 123 dava açılmış, ancak 32'si karara bağlanmış. Bunların 19'u müstesarlık lehine, 5'i aleyhine sonuçlanmış yargıtaya intikal eden dosyaların biri tasdik edilerek 9'u müstesarlık lehine bozulmuştur Bu arada arazi sahiplerinden % 39'u kamulaştırma bedelleriyle kamu sanayi kuruluşlarının hisse senetlerini almak istemiştir. (Milliyet, 12 Ocak 1976)

Görüldüğü gibi toprak ve tarım reformu Urfa'da ağır aksak ilerlemektedir. Tarımda yapısal bir değişiklik içermeyen bu uygulamalar kapitalistleşmenin batı bölgelerine göre geri olduğu ve doğu ve Güney Doğu bölgelerindeki illerde sınırlı tutulacak, bu hızla buralarda bile gerçekleştirilmesi bu gidişle on yıllar alacaktır. Hakkim sınıflar arasındaki güçler dengesi tekelci burjuvazinin en büyükleriyle işbirliği halinde olduğu toprak ağaları ve tefeci-tüccarlara istediği ölçüde bir toprak reformu uygulamasını kabul ettiremeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle kapitalist ilişkilerin yaygınlaştırılmasında ve pazarın genişletilmesinde tedrici bir süreç düşünüldüğü görülmektedir. Burada alt yapı yatırımlarının genişletilmesi genel olarak uygulanan bir yöntemdir ve ülkemizde de örnekleri görüldüğü gibi emperyalizmin uluslararası kuruluşları bu yönde çaba sarfetmektedirler. Böylece üretim artışı değişik mamüllerin pazarlanmasını mümkün kılacak emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermayenin pazarı genişleyecek, bu arada yavaş da olsa toprak dağıtımı az topraklı veya topraksız yoksul köylüleri mülk sahibi haline getirilerek bunların devrimci hareketlere olan bağlarının zayıflatılması gerçekleştirilmeye çalışılacaktır

BİR ÖRNEK :

Ülkemizde Ampul Üretimi ve Tekelci Sermaye

İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist tekellerin sömürülerinde uyguladıkları yöntemler, de değişiklikler olmuştur. Bu yöntem değişikliği, emperyalist - kapitalist sistemin bir parçası olan Türkiye'ye de yansımıştır. Az gelişmiş ülkelerde genel bunalımın II, döneminde işbirlikçi büyük burjuvazi, emperyalist tekellerin acentası durumundaydı. Yani bu dönemde emperyalizm, az gelişmiş ülkeler açısından dışsal bir olgu idi. Savaşın sonra ise bu sınıf, emperyalistlerle ortak yatırıma gitti. Böylece emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline aldı Büyük sermayedarlardan Vehbi Koç, yaşam öyküsünde tüccarlıktan çıkıp sanayiiciliğe geçişini 1946'daki ilk Amerika yolculuğundan sonra yaptığı ortak yatırıma bağlamaktadır. Ülkede emperyalistler ve ortakları yerli sömürücü sınıfların çıkarları doğrultusunda çarpık bir sanayileşme gelişti. Uluslararası tekelci sermayenin kendisiyle bütünleştirerek geliştirdiği yerli tekelci sermayenin hakimiyeti sonucu bu tekeller piyasaya hakim oldu. Tüm halkın sömürülmesi daha da yoğunlaştı Buna bir örnek olarak, Türkiye'de ampul piyasasını alabiliriz.

Bir alıntı yapıp piyasadaki ampul üreten şirketlerin durumuna bakalım. Ve gerçek verilerle, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci burjuvazinin kazançlarını görelim. «Memlekette Amerikan sermayesi ile ortak ilk habrika böylece kuruldu. Döviz tasarruf edildi. General Electric kazandı, biz kazandık. Bu başarımdan dolayı çok memnunum.» (Hayat Hi-

kâyem. V. Koç). Türkiye'de ampul piyasasına dört şirket hakimdir. Bunlar sırasıyla Philips, General Electric, Tekfen ve Bastaş şirketleridir. Bastaş aslında, Tekfen ve Philips şirketlerinin ortak bir yatırımdır. Piyasada General Electric şirketi; Edison ve General Electric; Tekfen ve Philips şirketleri ise kendi öz adları altında üretim yaparlar. Bu şirketlerden General Electric 1952 yılında, Philips 1954 yılında üretime başlamıştır. Tekfen ve Bastaş daha sonraki yıllarda kurulmuştur. Yabancı kökenli bu şirketler, yerli tekelci sermaye ile ortak yatırımlara gidip piyasayı tamamen kontrolleri altına almışlardır. Ayrıca bu şirketler içindeki yerli sermayenin payı çok azdır. Şöyleki: 31 Aralık 1973 tarihine göre Türk Philips Sanayii Anonim şirketinin toplam sermayesi 36.766. 234 TL. olup, tamamı yabancı sermayedir. General Electric Türk Anonim Ortaklığının toplam sermayesi 12.500.000 TL. dir. Bunun % 66' sını oluşturan 8.250.000 TL. yabancı sermayedir. Benzer şekilde Philips ve Tekfen firmalarının ortak yatırımı olan Bastaş Şirketinin de 24.000.000 TL. olan toplam sermayesinin 11.760.000 TL. yabancı sermayeden oluşmaktadır.

Bu rakamlar ülkedeki yatırımlarda yabancı sermayenin ne kadar önemli bir yer tuttuğunu açıkça göstermektedir. Sözde sermaye ihracı, geri kalmış ülkeleri kalkındırma amacını gütmektedir. Fakat meselenin özüne baktığımızda az gelişmiş ülkelerin emperyalistler için büyük karlar sağlayan pazarlar olduğu açıktır. Örnek olarak General Electric şir-

ketinin, çeşitli ülkelerdeki faaliyetleri ile ilgili bir rapordaki kar-

lılık oranlarını gösteren şu tabloya bakalım :

(1973 yılı)

Vergiden önceki kâr %		Vergiden önceki kâr %	
Sabit sermaye		öz sermaye	
Türkiye	42.0		35.9
Arjantin	96.6		82.5
Meksika	91.4		78,1
Brezilya	116.8		..100.0
Venezualla	140.8		123.2

Şimdi de bu şirketlerin halkımızı nasıl sömürdüklerini görelim. İktisadi faaliyetlerini incelediğimizde, satışlarını ve karlarını önemli miktarda arttırdıkları gö-

rüyoruz. Tekfen şirketinin toplam satışları ve gayri safi karı 1971 - 74 dönemi rakamları ile aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TEKFEN (Bin TL)

Toplam Satış		Gayri Safi Kâr	
1971	81.700 —		15.600 —
1972	96.500 —		13.800 —
1973	105.400 —		15.800 —
1974	157.914 —		25.420 —

Ayrıca ampül üreten dört firmanın 1974 yılı toplam satış ve gayri safi karlarını gerçek rakam-

larla şu tablodan görmek mümkündür.

1974 (Bin TL)

Toplam Satış		Gayri Safi Kâr	
General Electric	81.236 —		12.543 —
Tekfen	157.914 —		25.420 —
Phillips	291.786 —		41.399 —
Bastaş	32.559 —		2.895 —

Tekfen şirketinin 1974 yılındaki toplam satışı olan 157.914.000 TL.'nin 55.000.000 TL.'si ampul ticaretinden sağlanmıştır.

Halkımızı iligine kadar sömüren bu az sayıdaki dev şirket ile yerli ortakları piyasayı tam bir eşitlikle bölüşmüşlerdir. Bu bölüşüm sonucu şirketler, ampul piyasasındaki üretimi ve fiyatları iste-

dikleri şekilde ayarlayabilmektedirler. Tüketicilere bu fiyatlarla sunulan malları almaktan başka bir çare kalmamaktadır. Sürekli artan fiyatlarla, dev şirketler çok miktarda, tekel karı elde etmektedirler. Bu kar tüm halkın sırtından çıkmaktadır. Öte yandan emperyalistler ve onlarla iç içe girmiş yerli tekelci sermaye, fiyat artışlarını, toplu sözleşmeler sonu-

cu artan ücretlere bağlamakta-
dırlar. Bu iddianın ne kadar boş
olduğunu görmek için, piyasada

üretimde bulunan bir şirketin,
toplam maliyet analizini gösteren
tabloya bakmak yeterlidir.

Bir Şirket İçin Toplam Maliyet Analizi 1975

Toplam satış	% 100
Hammadde	46.7
Direkt işçilik	3.6
Diğer değişken mas.	10.4
İdari giderler	27.3
Vergiler	5.4
Net gelir	6.6

Açıkça görüldüğü gibi, bir
maliyet unsuru olarak direkt iş-
çilik sadece % 3.6 dır.

Şimdi de ülkemizde yatırım
yapan uluslararası tekeli sermaye-
nin, elde ettikleri karları nasıl
götdüklerine bakalım. Yapılan
araştırmalara göre, General Elec-
tric T.A.O. nun. Amerika'daki Ge-
neral Electric Şirketine 1953 -
1973 döneminde teknik hizmet
karşılığı ödediği miktar 6.544.000
TL dir (cari kurdan 710 bin dol-
lar.) Yine 1955 - 1974 yılları ara-
sında, aynı şirket tarafından, A-
merika'daki General Electric Şir-
ketine, temettü şeklinde yapılan

kâr transferi toplam 39.251.000
TL dir, (Cari kurdan 3.882.000 do-
lar). Bir karşılaştırma yaparsak
General Electric T.A.O.'nun 1960 -
1973 dönemindeki net kârı 72.321.
000 TL,, bu dönemde Amerikada
ki General Electric şirketine te-
mettû karşılığı yapılan kâr trans-
feri ise 33.196.000 TL, dir.

Görüldüğü gibi uluslararası
tekeli sermaye ile bütünleşmiş
yerli tekeli sermayenin kazanç-
ları ortada. Evet, Tekfen doğar,
General Electric ve Philips bat-
maz. Fakat halkımız üzerindeki
baskı ve sömürü sürmektedir.

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİNİN 3. ÇALIŞMA DÖNEMİ BAŞLADI

Tüm İktisatçılar Birliği 2. olağan genel kurul toplantısı 14 Mart 1976
günü TMMOB Konferans Salonunda yapıldı. Seçimler sonucu oluşan Yö-
netim Kurulu şu işbölümünü yapmıştır : Genel Başkan: Gürel Tüzün, Ge-
nel Sekreter : Namık Özcan, Genel Sayman: Serdar Elçi, Üye: Mehmet
Tanju Akad, Üye: Alper Aktan, Üye :Cumhur Aytulun, Üye: Nihal İncioğ-
lu, Üye : Bülent Varlık, Üye: Nuri Yıldırım, Yedek Üyeler : Meh-
met Arda Mustafa Danışman, Ahmet Tan.